

Preek gehouden op zondag 14 september Westerkerk
door dr. Cristina Pumplun

Jaren geleden heb ik een keer een losgebroken schaap gevangen. Achter het huis naast ons vakantiehuis hadden de mensen een prachtige tuin aangelegd. Op een middag zagen we ineens een schaap over het tuinhekje springen. Vervolgens hield-ie behoorlijk verwoestend huis in die tuin. Er was even die aarzeling bij ons stadse mensen: hier hebben we geen verstand van... Maar ondertussen was er van de bloemenborder nog maar bar weinig over. Dus: toch maar over het tuinhek stappen en proberen het beest te pakken te krijgen. Dat was geen sinecure: zo vlug als dat beest was! Na heel wat vergeefs geren en gegrijp, kreeg ik hem uiteindelijk te pakken. Met in mijn hoofd natuurlijk dat beeld van de goede herder. U kent het wel uit de kinderbijbels: zo'n herder met het schaap over de schouders geveleid, samen rustig voortstappend - een idyllisch plaatje. Maar niks idyllisch, tenminste niet voor mij. Ik had hem wel beet, maar wat was-ie zwaar en wat een gespartel! Ik was blij, dat ik hem buiten de tuin weer los kon laten. En daar ging hij, en met hem mijn illusie van het zijn van een waarachtige goede herderin.

"Vertedering is niet altijd op zijn plek", schreef filosoof Coen Simon in zijn column in Trouw een paar weken geleden. Hij heeft het over een schaap, dat in de greep wordt gehouden door een boer die ondertussen de balans probeert te houden op zijn scooter.

In de verte zijn de dreigende vlammen en de rook van een bosbrand te zien. Eigenlijk zouden het niet de boer of het schaap, maar de bosbranden moeten zijn, die hem moesten raken, bedenkt de columnist. En daarmee de ellende situatie van ons klimaat en onze planeet. Maar wat hem raakt, is de stevige liefdevolle omarming van de man en dat hulpeloze schaap. En dat hem dat raakt, heeft volgens hem te maken met de ervaring van gemis, met wat we

kwijt zijn: empathie voor elkaar en dus ook voor onze kwetsbare planeet. De boer op de brommer houdt te midden van dreigende branden vast aan het ene levende, wollige, warme wezen dat hij nog heeft. Ook de herder - in de gelijkenis, die Jezus vertelt - houdt het schaap, dat hij dacht kwijt te zijn, stevig op zijn schouders. Er is blijdschap bij de Bijbelse herder en zichtbare opluchting bij de scooterrijder: want één leven is gered.

Hoe is dat: iets kwijt geraakt zijn? Dat je iemand – of iets – gaandeweg uit het oog verliest? Je let er even niet op. Je dagelijks leven dartelt om je heen als een kudde schapen. Er is genoeg, wat voortdurend aandacht vraagt. En dan is er ineens die gedachte: 'Verhip, waar is het, waar is hij of zij gebleven? Het kan gebeuren, haast onmerkbaar: dat de klad erin komt, dat je elkaar kwijt raakt.

En ook als samenleving kunnen we datgene kwijt raken wat essentieel voor dat sámen leven is. Bij al dat harde roepen en geschreeuw en geduw om aandacht van de populistten, van de eigen-belangers, van wie er baat bij heeft dat er haat gezaaid wordt. En het valt misschien niet eens zo op. Maar: dan kijk je om je heen en kan het zomaar zijn dat ze kwijt zijn geraakt: de nuance, relativiseringsvermogen, rust in ons opgejaagd bestaan (steeds moet er nog meer). En bovenal het kunnen vertrouwen in een toekomst, het voortbestaan van onze aarde, vertrouwen in wie ons besturen, in democratie als ijzersterke basis van ons samenleven, in een rechtsorde, in de erkenning van mensenrechten (en dat het vanzelfsprekend gevolgen heeft als die geschonden worden; dat hulpverleners en journalisten beschermde beroepsgroepen zijn, waar iedereen respect voor heeft), respect als een gekoesterde houding, en... vrede: het toch wel 'vanzelfsprekend' gegeven dat wij en onze kinderen niet bang moeten zijn voor oorlog.

Hoe kan het, dat diepe waarden zoek raken: medemenselijkheid, saamhorigheid, geduld, gelijkheid en eerlijkheid? Dat het 'nee' en het 'ja' van een ander geaccepteerd wordt? Dat vrouwen geen gebruiksvoorwerp zijn? Het gemeenschappelijk, algemeen gedeeld besef wat het goede leven is: niet alleen voor jezelf, maar zeker ook voor een ander? Dat het allemaal hoort bij een leven in vrijheid als mensen onder elkaar? En - voor wie dat zo ervaart - met elkaar voor het aangezicht van God, onder Zijn hoede?

De mensen, die achter Mozes aan waren getrokken vanuit een slavenbestaan in Egypte naar de vrijheid, waren Mozes op een zeker moment kwijt – zo lazten we in het boek Exodus. Mozes zou de berg op gaan, om God te ontmoeten. Maar intussen is hij al weken weg. Mensen raken gaandeweg de focus kwijt, het doel, de motivatie. “Waarom zitten we hier eigenlijk?”, wordt er gemord. “En wat moeten we eigenlijk met een God, die zich nooit zichtbaar vertoont?” Die kun je ook zomaar kwijt raken, want ‘hij was er toch nooit’. In het kwijt raken van de bron van vertrouwen zoeken de mensen het vervolgens in het houvast, in de materie. Daarmee lijkt er duidelijkheid te komen in tijden van onzekerheid. Er komt een mooi, stralend, zichtbaar, tastbaar gouden beeld van een kalf: symbool voor vruchtbaarheid en daarmee – zogenaamd – toekomst. “Dit raken we nooit meer kwijt”!, is de gedachte. Maar de Ene, die hen daadwerkelijk heeft bevrijdt, dreigen ze kwijt te raken... Want diens waarde is niet uit te rekenen, niet te tellen. In tegenstelling tot omgesmolten goud: dat is tot ver achter de komma uit te rekenen, wat het waard is, financieel. En dat is prettig: dat geeft zekerheid.

Over het algemeen geldt toch wel: wat groot is en veel, dat telt. Wat veel oplevert, is eerste prioriteit. Onze samenleving is aangelegd op veel, meer, de meeste en groot, groter, mega. “Als je groots denkt, heb je een private bank nodig die dat ook doet.” Met die reclamespot op de radio wordt ik wakker dezer dagen. En ik voel me meteen minderwaardig, omdat ik helemaal niet groots wil denken. We leven blijkbaar in een cultuur, waarin dat wel van ons gevraagd wordt: groots denken. Succes hoort maakbaar te zijn. ‘Stand out in the crowd’ en het individu is de maat der dingen. Maar tegelijkertijd is er onder de oppervlakte, achter de buitenkant, van binnen en daaronder zoveel behoefte aan samen, aan verbanden, aan wat niet meetbaar is, maar ervaarbaar, aan wat met succes en resultaten niets te maken heeft.

Het kleine, op het eerste gezicht verwaarloosbare, een procentueel deeltje dat wegvalt tegen de meerderheid, het weinige: is het de moeite om daar moeite voor te doen? Om met de gelijkenis te spreken, die we Jezus hoorden vertellen: doe je dat, ‘s avonds - na een dag onderweg zijn – ontdekken, dat je één schaap mist van de 100? Daarvoor laat je toch niet die 99 procent schapen aan hun lot over? Voor de hand ligt om

die ene procent uitval te accepteren en niet nog meer schapen te verliezen. Wat raakt in dit verhaal, dat Jezus vertelt over de herder die blij is met één gevonden schaap op de schouders, of op die foto van de Griekse boer met één schaap op zijn scooter is niet het aantal, niet de hoeveelheid, maar het is het gebaar van zorgzaamheid. Het is de manier waarop de armen om het éne dier gevouwen zijn alsof hij zijn belangrijkste bezit veilig heeft gesteld. Je vraagt je niet eens meer af of hij meer schapen heeft. Wat raakt is niet het aantal maar dit éne leven, niet de kwantiteit, maar de kwaliteit. Welke keuze zouden wij maken? Eén schaap tegen negenennegentig: is dat wel te verantwoorden? Dan ga je toch voor iets wat te schrappen is, weg te strepen als iets achter de komma?

Oh, ja, à propos achter de komma. Jezus vertelt nog een verhaal: over een vrouw die een munt kwijt is. Haar hele vermogen bestaat uit 10 drachmen. Dat is ongeveer de waarde van tien daglonen, tien dagen werken. Maar nu is ze één van die 10 drachmen kwijt. De vrouw zoekt net zo gedreven als de herder naar zijn schaap. "Ze steekt een lamp aan, veegt het hele huis schoon. En zoekt alles af tot ze het muntstuk gevonden heeft." Ze doet alles om het verlorene te vinden. Ze doorzoekt de meest duistere en meest vieze hoeken van het huis. Het hele huis gaat op z'n kop. Alles, om het verlorene te vinden.

Vervolgens zijn er bij haar en bij de herder in verhouding buitensporige feestelijkheden als het gevonden wordt: de munt net als het schaap. Kwantitatief gezien klopt daar niets van, maar er wordt hier niet met een economisch winstprincipe gerekend, want de herder en de vrouw staan beide beeldend voor God. God gaat voor de 100 procent en niet 99. Voor God is elk mens is als een tiende van zijn vermogen of een honderdste. Jezus vertelt deze gelijkenissen niet voor niets op het moment dat hij de kritiek van zijn tegenstanders, Farizeeën en Schriftgeleerden, in zijn nek voelt hijgen, omdat hij omgaat met mensen die naar de toenmalige maatstaven in de marge van de samenleving verkeerden. Maar voor hem zijn ze allemaal van waarde, ieder voor zich, kwalitatief. Verhalen als deze, gelijkenissen, werken als een kompas die ons perspectief wil richten, onze focus bij wil stellen om op het spoor te komen van hoop en vertrouwen. Zodat we ons niet laten begoochelen door wat z gezegd groots en daarmee z gezegd maatgevend is. Opdat

we durven om op de vierkante millimeter, dichtbij waar we zijn te midden van de onoverzichtelijkheid van onze woelige wereld te zoeken naar wat hoop geeft en vertrouwen.

Dat vraagt om toewijding en gedrevenheid, zoals die van de herder die zijn schaap kwijt is en de vrouw haar munt. Het vraagt om goed te zoeken naar wat er wél is aan medemenselijkheid, betrokkenheid, toewijding, trouw en zorg. En om dat dan ook hoger te schatten dan het grote geschreeuw en geweld, ook als het resultaat niet te meten is.

Zoals liefde niet iets massaals en spraakmakends is, maar er wel hoop in schuilt dat het kán. Twee mensen, de Joodse Israëliër Yonatan en de Arabische Suzan, houden van elkaar en ze houden elkaar vast door oorlog en haat heen. Eigenlijk kan het niet, maar er is inmiddels nieuw leven op komst: één nieuw leven... slechts. Maar liefst één nieuw leven! De dichteres Emily Dickinson heeft dat van dat éne verwoord in een vrij bekend gedicht:

*Als ik één hart behoed voor het breken,
ik leef niet voor niets.*

*Als ik in één leven de pijn kan verzachten,
de wond kan koelen, iets,*

*of één gevallen roodborst het nest weer help te vinden,
leef ik niet voor niets.*

Amen